

Hverdagsliv under Første Verdenskrig

Af Andreas Bruun

Historisk Arkiv for Brørup og Omegn har sammen med Lindknud Lokalhistorisk Forening i de seneste år lagt meget energi i at skrive tidligere tiders sognerådsprotokoller ind på EDB – og der gemmer sig rigtig meget god historie i disse protokoller. Arbejdet er også gjort i erkendelse af, at folk i fremtiden vil få vanskeligere ved at læse og tyde de håndskrevne protokoller.

I Lindknud er det foreløbigt blevet til ca. 3.000 protokol-sider fra tiden 1909 til og med 1932. De 3.000 håndskrevne sider er blevet til 800 maskinskrevne A4-sider.

Begyndelsestidspunktet er bestemt af, at Lindknud Sogn blev en selvstændig kommunal enhed i 1909, udskilt fra Brørup, og

den fungerede som sådan ind til kommunalreformen i 1970, hvor sognet blev skåret midt over. Lindknud-delen af sognet kom til Brørup, og Høvsborg-delen kom ind under Holsted Kommune.

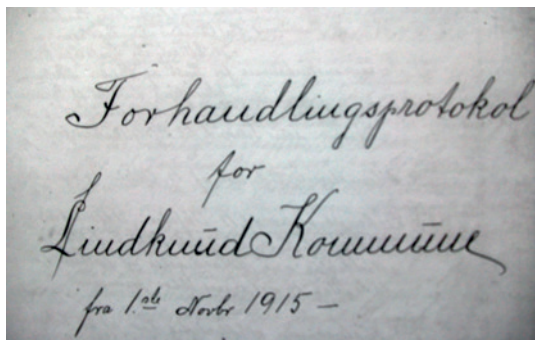
Siden er begge kommuner ved strukturreformen i 2006 blevet en del af Vejen Kommune, som er stykket sammen af de tidligere kommuner: Brørup, Holsted, Rødding og Vejen.

Historien her skal handle om noget af det, der under Første Verdenskrig fik betydning for et sogn som Lindknud – en historie, som vi blev bekendt med ved transskriberingen.

Lidt baggrund

Alle ved vi vel noget overordnet om Første Verdenskrig fra, hvad vi lærte i skolen. Mange har sikkert også fået fortalt om krigen af forældre og bedsteforældre, eller de har hørt foredrag og siden måske også læst om den fuldstændigt meningsløse og grufulde krig.

For sønderjyderne syd for Kongeåen fik krigen som bekendt langt større og mere skæbnesvangre følger end for folk nord for åen. Unge, dansksindede mænd var tvunget i tysk uniform og måtte slås for et land, som ikke var deres. Det var et meget slemt dilemma, unge sønderjyder stod i dengang. De kunne tage nord for Kongeå-grænsen for at



Titelbladet på Forhandlingsprotokol for Lindknud Kommune fra 1. november 1915.

Lindknud Lokalhistorisk Forenings arkiv.



Mindestenen på Rødding Kirkegård for de faldne og savnede, der deltog på tysk side i Første Verdenskrig.
Foto: Andreas Bruun, 2018.

undgå soldatertjenesten, men da svigtede de hjemstavn og muligheden for at være med til at hævde og forsvare danskheden i det Sønderjylland, som man fra tysk side gjorde forsøg på at for tyske.

Omkring 30.000 unge mænd mellem 20 og 45 år fra landsdelen var indkaldt til tjeneste i den tyske hær i årene 1914-1918, og ca. 5.000 af dem kom ikke hjem. De faldt på de frygtelige krigsskuepladser langt hjemmefra, blandt andet i Rusland eller i Marne, Somme og Verdun på grænsen mellem Tyskland og Frankrig.

På næsten enhver kirkegård syd for Kongeåen står mindesten med navnene på alle dem fra sognet, der mistede livet i krigen. På Rødding Sogns kirkegård står f.eks. en sten med 46 navne på faldne og yderligere 13 savnede, og på Rødding Frimenigheds kirkegård er der rejst en sten med navnene på en anden stor flok.

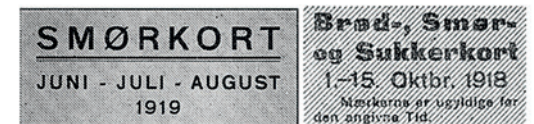
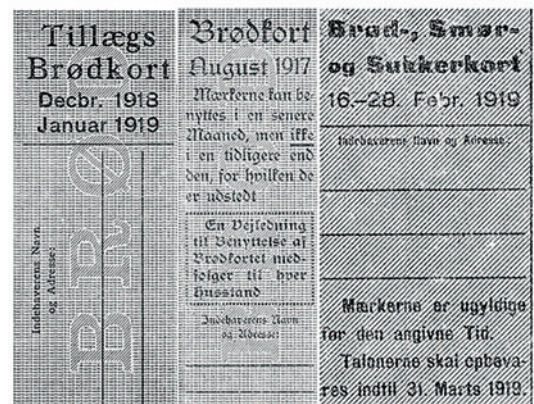
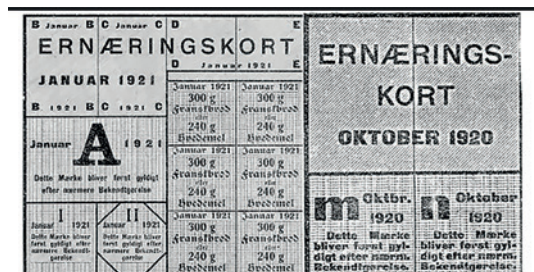
Her skal ikke fortælles en større historie om krigen. Dog skal der til forståelse af, hvad vi stødte på i sognerådsprotokollen, repeteres, at Danmark holdt sig neutral i krigen. Det kom til at betyde, at Danmark

blev isoleret fra nabolandene, der var med i krigen mod Tyskland. Til eksempel var England på tidspunktet her den største aftager af især vore landbrugsvarer og samtidigt også leverandør af mange råvarer til industri og landbrug.

Mineudlægning og ubådskrig i farvandede omkring Danmark gjorde det umuligt eller meget vanskeligt for handelsskibe at fragte varer til og fra Danmark. 275

danske handelsskibe blev torpederet og sænket under ubådskrigen, og ca. 700 danske søfolk mistede livet. Efterhånden, som krigen varede ved, fik det store følger. Industrien gik næsten i stå på grund af mangel på kul og råvarer. Landbrugets produktion var halveret i 1917 på grund af mangel på gødning og mange andre ting, der var nødvendige for opretholdelse af produktionen.

Første Verdenskrig sluttede den 11. november 1918. Når krigen af nogle historikere er blevet kaldt "Den glemte krig", blev der rådet bod på det med de mange markeringer af 100-året i 2018. Krigen blev omtalt i medierne og behandlet i filmen "I krig og kærlighed", mens jubilæet blev fejret ved rigtig mange arrangementer i Sønderjylland og rundt om i landet. I øvrigt kan de, der er interesserede, læse om "Den store Krig" i historiebøgerne.



På Historisk Arkiv i Brørup findes rationerings- og ernæringskort fra krigsårene.

Rationeringer og andre indgreb

Den danske regering indså hurtigt efter krigens udbrud i august 1914, at vi ville komme i nød, og at der skulle foranstaltninger til for, at den danske befolknings forsyning med fødevarer og andet nødvendigt ikke skulle blive katastrofalt mangelfuld.

Der blev etableret en "Overordnetlig Kommission" med indenrigsminister Ove Rode i front. Denne kommission skulle tage sig af det forestående rationerings- og reguleringsarbejde og udstedte en række cirkulærer og bekendtgørelser.

Et oplag i den transskriberede udgave af sognerådsprotokollen fra juni 1917 taler sit eget sprog:

År 1917 d. 13/6 holdt Sognerådet ordinært Møde i Lindknud Kro. Alle var mødt.

Følgende Sager behandlede:

1. Mangler
2. Bekendtgørelse af 22/5 ang. Handel med Skoveffekter. Til Efterretning.
3. Bekendtgørelse af 24/5 ang. Tilvirkning af og Handel med Mel af Hvede. Til Efterretning.
4. Bekendtgørelse af 24/5 ang. Fastsættelse af Maksimalpris på Mel. Til Efterretning.
5. Bekendtgørelse af 15/5 ang. Foranstaltninger vedr. Befolkningens Forsyning med Brød og Mel. Til Efterretning.
6. Bekendtgørelse af 15/5 ang. Fastsættelse af Vægten på Brød. Til Efterretning.
7. Bekendtgørelse af 15/5 ang. Foranstaltninger til imødegåelse af utilbørlig Udnyttelse om Konjunkturer. Til Efterretning.
8. Bekendtgørelse af 19/5 ang. Indskrænkning af Elektricitet og Gasforsyning til Forlystelsesanstalter. Til Efterretning.
9. Bekendtgørelse af 15/5 ang. Formaling af og Maksimalpris på Byggryn Til Efterretning.
10. Bekendtgørelse af 12/5 ang. Tillæg til Bekg. vedr. Produkter af indenlandsk Svineavl Til Efterretning.
11. Bekendtgørelse af 14/5 ang. Handel med røget Sild. Til Efterretning.
12. Bekendtgørelse af 14/5 ang. Forbud mod visse Blandingsvarer af Næringsmidler. Til Efterretning.
13. Bekendtgørelse af 14/5 ang. Fremskaffelse af indenlandsk Brændselsmateriale. Til Efterretning.
14. Cirkulære af 14/5 ang. Udbetaling af Godtgørelse på Rug indtil 1/5. Til Efterretning.
15. Cirkulære af 14/5 ang. Uddeling af Brød- og Sukkerkort foretages 27.-29. Juni. Til Efterretning.
16. Cirkulære af 31/5 ang. Det forbydes at generere Generalstabsmærker o. lign. Til Efterretning.
17. Cirkulære af 24/5 ang. Forbud mod at ligge inde med Beholdninger af Hvede og Rug. Til Efterretning.
18. Cirkulære af 17/5 om Statslån til Kommunerne til Udlån til Opdyrkning af Hede og Mose Til Efterretning.
19. Cirkulære af 17/5 om Statstilskud til Drift af kommunale Efterskoler. Til Efterretning.
20. Kristeligt Soldaterhjem i Viborg ansøger om Bidrag. Nægtedes.
21. Stiftsamstets Skrivelse af 24/5-17. Samtykke til Formands- og Kassererløn. Til Efterretning.
22. Stiftsamstets Skrivelse 16/5-17. Skemaer til Kommunens Regnskab og Regnskab over Udgifter i Henhold til Dyrtidsloven af 10/10 1916, føres hos O. Barfod og Co. Til Efterretning.
23. Stiftsamstet af 4/5 Skovridder Holst, Grindsted er udnævnt til Brændselsnævnet. Til Efterretning.
24. Stiftsamstet af 10/5 Klaus Skjøde, Veerst er antaget som Medhjælp ved Handel med Skoveffekter. Til Efterretning.
25. Stiftsamstet af 4/5 Der kan udbetales Godtgørelse for Beholdning af Rug, der er klar til Aflevering inden 1/5. Til Efterretning.
26. Forenede Danske Motorejere ønsker Oplysning om, hvor mange Km. Veje i Kommunen der er over eller under 5½ Meter. Formanden sender Indberetning.

Men hvordan blev love og bestemmelser administreret i en sognekommune som Lindknud, og hvordan oplevede og mærkede almindelige folk til krigen og til følgerne af den?

De første mange punkter på dagsordenen på sognerådets månedlige møde var bekendtgørelser og cirkulærer fra ministerier og fra den "Overordentlige kommissi-

on” om rationeringer, påbud og forbud. Og sognerådet havde kun at tage det til efterretning og indrette sig derefter.

For landbrugets vedkommende betød det forbud mod at fodre dyr med afgrøder, der

kunne anvendes som fødevarer, f.eks. rug, hvede og kartofler.

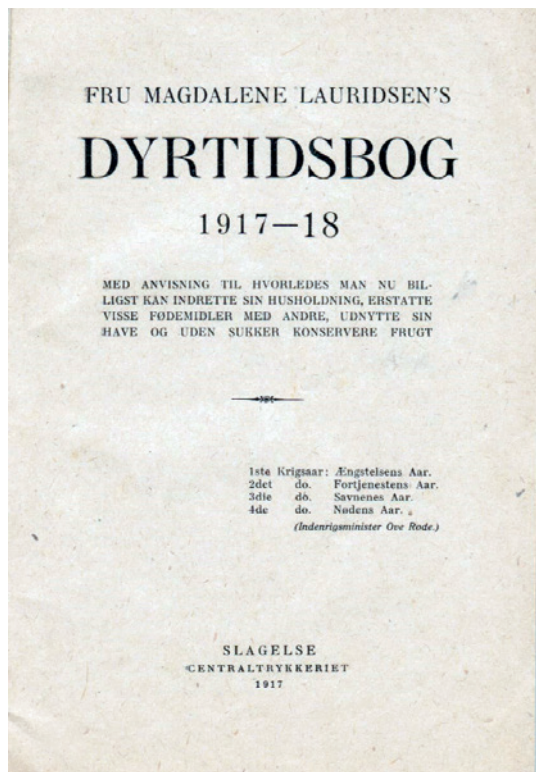
Den tyske krigsindustri og Tyskland var køber til alt, hvad landbruget kunne præstere af fødevarer. Alt, hvad der ikke var nødvendigt for at undgå sult for vor egen befolkning, gik til tyskerne. I bytte for fødevarer fik Danmark i nogen udstrækning blandt andet kul og jern, som der var så hårdt brug for i industrien, og landmændene fik god betaling for deres fødevarer af tyskerne. Der opstod et begreb i de tider: “Gullasch-baroner”. Det kaldte man de landmænd, der tjente godt på deres varer, som ovenikøbet kunne være af tvivlsom kvalitet, men øgenavnet blev især brugt om nyrige konservesfabrikanter.

Som det ses af ovenstående på sognerådsmødets dagsorden for 13. juni 1917, var der da også som punkt 7: *Foranstaltninger til forebyggelse af utilbørlig udnyttelse af konjunkturer!!*

Det blev nødvendigt for regeringen at foranstalte en tilbageholdelse af fødevarer og en forpligtelse for landmændene til at aflevere en del af produktionen til den danske befolknings husholdning og ernæring. Derfor blev der indført forordninger omkring aflevering af f. eks. rug til fremstilling af rugbrød – og disse bestemmelser om aflevering af brødkorn skulle overholdes!

Man gjorde en stor indsats for at sikre sig, at det skete. I forhandlingsprotokollen kan læses, hvordan man greb sagen an: 5. december 1916 holdt Lindknud Sogneråd møde i Forening med Prisregulerings-kommissionen samt de af Sognerådet valgte Valgstyrelse.

Mødets punkt 5 havde følgende indhold:



Fru Magdalene Lauridsen's Dyrtidsbog 1917-1918 med anvisning til, hvordan man nu billigst kan indrette sin husholdning, erstatte visse fødemidler med andre, udnytte sin have og uden sukker konservere frugt – samt et citat fra indenrigsminister Ove Rode:

1ste Krigsjaar: Ængstelsens Aar
 2det do: Fortjenestens Aar
 3die do: Savnenes Aar
 4de do: Nødens Aar

Sikring af Brødkorn. Efter Indbydelse af Herredsfoged Frost, Holsted afholdtes Lørdag 5/12 et Møde på Tinghuset i Holsted hvortil samtlige Sognefogeder, Sognerådsformænd og Prisreguleringskommissioner var indbudt og mødt for at drøfte Spørgsmålet om hvilke Foranstaltninger, der bør tages for at sikre Landet i Forsyningen med Brødkorn. Herredsfogeden foreslår:

1. At Møllerne efterses 1 Gang om Ugen af Sognefogederne.
2. På Ejendomme med Husmøller, Motorer og Kværne foretages Tilsyn mindst hver 14. Dag.
3. På alle Ejendommene foretages Tilsyn mindst 1 Gang om Måned, dette foretages af Sognerådet og Prisreguleringskommissionen suppleret af dertil udvalgte Mænd valgt af Sognerådet. Det anses for formålstjenligt, at der ved Tilsyn følges 2 og 2, for Eksempel et Sognerådsmedlem og et af de valgte Medlemmer. Tilsynet skal være grundig. Beboerne er pligtig til at give fri Adgang overalt i Husene. Forefindes der Brødkorn blandet med andet Korn eller der på anden Måde findes, at foregå noget ulovligt skeer der straks Anmeldelse til Politimesteren. Samtidig sikrer man sig en Prøve af det mistænkelige Korn.

Endvidere sendes der hvert afsluttet Tilsyn Indberetning gennem Sognefogeden til Politimesteren. Kommunen deles således: 1. Hovborg. 2. Klelund. 3. Hyldelund og Sønderlund. 4. Adersbøl. 5. Lindknud. 6. Debel og Gildbjerg. 7.

Vittrup. 8. Okslund.

Som Medhjælpere valgtes for 1. P.P. Jensen. 2. Jes Schmidt. 3. Søren Steiner. 4. Hans Cl. Ravn. 5. Niels Kruse. 6. Karl ?. 7. H. S. Hansen. 8. N. A. Nielsen.

Underskrevet: S. P. Jørgensen, Laurids Simonsen, P. Poulsen, Kr. Hermansen, S. Steiner, N. A. Nielsen, Carsten Runge, Kr. Mortensen.

De første år under krigen gik det, efter oplysningerne protokollen gav, nogenlunde uden de helt store indgreb. Alle regnede med, at krigen blev kortvarig, men sådan gik det som bekendt ikke. Den voksende varemangel gjorde det efterhånden nødvendigt med stadig flere og mere omfattende rationeringer og påbud. Levestandarden for folk blev meget kraftigt reduceret i disse år. Det blev en udfordring for husmødrene at skaffe mad på bordet. Almindelige varer forsvandt fra forretningernes hylder, eller de blev meget rationerede. Alt skulle der spares på – peber, sagogryn, barbersæbe osv. osv. Der skulle også spares på kul på elektricitetsværket. Derfor skulle der slukkes lys i butikkerne, på forlystelsessteder og andre steder, hvor det var muligt. Man opfandt også alternative fødevarer. Et punkt

på et sognerådsmøde i 1918 var prisfastsættelse på lyng og lyngmel!!

Der blev ydet statslån til opdyrkning af heder og moser for at øge landbrugets produktion. Fra Norge fik man salpeter i bytte for nogle landbrugsvarer til gavn for landmandens afgrøder, så han kunne holde mest mulig af produktionen i gang.

Efter krigen

Der gik lang tid inden, der kom gang i hju-lene igen efter krigens afslutning i november 1918. Ja, det ses endda i protokollen, at antallet af bekendtgørelser og cirkulærer voksede i årene 1919 og 1920. Endnu i 1921 var en del varer stadig rationeret.

Referater fra sognerådsmøderne henholdsvis 9. april og 13. august 1919 viser, hvor omfattende rationeringerne blev.

Sognerådsmødet 9. April 1919.

1. Fødselsanmeldelse fra Lærer Skovbjerg for Marts: 28. Marts 1919 født en Dreng af Husmand Søren Kr. Vase og Hustru Karen Pjengaard af Hovborg.
 2. Bekendtgørelse af 5/4 om Handel med Sæbe. Til Efterretning.
 3. Bekendtgørelse af 16/4 om Indløsning af Flæskemærker 38 Øre Stk. Svinemærke. Gyldighed slut 15/3.
 4. Bekendtgørelse af 7/3 om Salg af Spisefedt af udenlandsk Oprindelse. Til Efterretning.
 5. Bekendtgørelse af 8/3 om Handel med og Maksimalpris på Sojakerner. Til Efterretning.
 6. Bekendtgørelse af 15/4 om Maksimalpris på Peber. Til Efterretning.
 7. Bekendtgørelse af 8/3 om Handel med Foderstoffer. Knusning 40 Øre/100 Kg. Til Efterretning.
 8. Bekendtgørelse af 12/4 om Fiskefangst og Handel med Fisk. Til Efterretning.
 9. Bekendtgørelse af 12/3 om Oliekager og Foderblandinger. Til Efterretning.
 10. Bekendtgørelse af 15/3 om Befolkningens Forsyning med Brød. Til Efterretning.
 11. Bekendtgørelse af 15/3 om Befolkningens Forsyning med Kød. Til Efterretning.
 12. Bekendtgørelse af 18/3 om Handel med og Stempling af avance på udenlandsk Flæsk. Til Efterretning.
 13. Bekendtgørelse af 20/3 om Handel med Talglys. Til Efterretning.
 14. Bekendtgørelse af 20/3 om Salg af Margarine. Til Efterretning.
 15. Bekendtgørelse af 20/3 om Udenlandsk Flæsk. Udsalgsstedet skal være forsynet med en Plakat, hvorpå der angives at Salget foregår. Der må ikke drives Forretning med dansk Flæsk.
 16. Bekendtgørelse af 20/3 ang. Salg af Margarine fra Fabrik. Til Efterretning.
 17. Bekendtgørelse af 21/3 om Ophævelse af Bekendtgørelse vedr. visse Avertissementer. Til Efterretning.
 18. Bekendtgørelse af 22/3 om Maksimalpris på Sagogryn ophæves. Til Efterretning.
 19. Bekendtgørelse af 24/3 om Handel med Riis og Sagogryn. Til Efterretning.
 20. Bekendtgørelse af 24/3 om Forøgelse af Brødrationerne i Marts. Til Efterretning.
 21. Bekendtgørelse af 24/3 fra 16. til 31/3 gælder Rygflæskmærker og Svinekød kun for Flæsk. Til Efterretning.
 22. Bekendtgørelse af 24/3 om Fordeling af Riis og Sagogryn. Til Efterretning.
 23. Bekendtgørelse af 24/3 om Fremstilling af og Handel med Rugmel. Til Efterretning.
 24. Bekendtgørelse af 24/3 om Eddikesyre. Til Efterretning.
 25. Bekendtgørelse af 25/3 vedr. Befolkningens Forsyning med Margarine. Indhold af Vand højst 16%.
 26. Bekendtgørelse af 26/3 om Flæskerationeringerne i April. Til Efterretning.
 27. Bekendtgørelse af 28/3 om Barbersæbe. Til Efterretning.
 28. Bekendtgørelse af 28/3 om Forøgelse af Brødrationeringerne i April. Til Efterretning.
 29. Bekendtgørelse af 28/3 om Befolkningens Forsyning med Smør og Margarine. 1 Mærke/150 Gram.
 30. Bekendtgørelse af 28/3 om Handel med Høstbindegarn. Til Efterretning.
 31. Cirkulære af 11/2 om Valg til Nævningegrundlisten. Vejledning ved Valget. Til Efterretning.
 32. Cirkulære af 28/3 om Indberetning af Udgifterne til Dyrtdsforanstaltningerne indtil 1/4 1919.
 33. Cirkulære af 28/3 om Svinetælling 10. April 1919. Til Efterretning.
 34. Cirkulære af 31/3 om Understøttelsen til Sikringsstyrken ophæves. Til Efterretning.
 35. Cirkulære af 14/3 ang. Handel med Svinefedt, der kan fås hos Handlende mod Aflevering af Smørmærker.
- Skrivelse fra Esbjerg Svineslagteri ang. denne Sag. Der fås 25 Kg/Md. til hver af Brugsforeningerne. Til Efterretning.



Brødrene Sofus og Hans Peter Hansen fra Vittrup Mølle var indkaldt til sikringsstyrken. Billedet er taget af en fotograf i Holbæk.

Lindknud Lokalhistorisk Forenings arkiv.

dater i Lindknud og Bække Sogne. Det skulle ordnes af sognefogeden i forbindelse med befalingsmændene. Men om det var mandskab fra sikringsstyrken, fremgår ikke af protokollen.

Læser man i historiebøger, får man oplyst, at sikringsstyrken blev sendt hjem ret hurtigt efter krigens afslutning, så måske har det været en militærøvelse, der blev

afholdt på egnen. Det var jo urolige tider, selvom krigen var afsluttet.

Der var i øvrigt ikke kaserne-plads til alle disse sikringsstyrke-soldater, så de blev indkvarteret hos private. Langt det meste af styrken var placeret i og omkring København.

I Brørup var der også en garnison. Det kan man læse om i Brørup/Lindknud arkivernes årsskrift fra 2014, hvor Villy Schmidt har skrevet artiklen "Sikringsstyrken under 1. verdenskrig". Historien handler om denne garnison og sikringsstyrken i Brørup.

Nationale sager

I krigstiden var der meget at tage vare på for landets regering og folketing ud over, hvad krigen var årsag til.

Grundlovsændringen i 1915, hvorefter kvinder og tyende m. fl. havde fået stemmeret, var en af de væsentlige sager, der efter stor debat var blevet vedtaget, mens krigen stod på. Også folkeafstemningen om salget af De Vestindiske Øer, der var den første afstemning efter grundlovsændringen, blev afholdt midt under krigen.

Lindknud Sogneråd modtog i efteråret 1916 en meddelelse fra Indenrigsministeriet om, at der skulle foranstalles en folkeafstemning om salget af De Vestindiske Øer den 14. december 1916. Sognerådet foranstaltede, at der blev oprettet afstemningssteder i Lindknud og Høvsborg kroer, at der blev valgt tilforordnede, at der blev givet meddelelse til de stemmeberettigede, og at andet nødvendigt valget vedrørende blev foretaget. Desværre er det ikke noteret, hvordan valget faldt ud!!

Straks efter våbenhvilen eller fredsslut-

ningen i november 1918, hvor Tyskland havde tabt krigen, kom spørgsmålet op om at få de landsdele tilbage, som Danmark havde sat over styr i 1864. Som bekendt fandt det sin afgørelse 10. februar 1920, hvor sønderjyderne stemte sig hjem til Danmark, og hvorefter grænsen kom til at gå, som vi kender den i dag. Det er en anden stor historie, men den blev en følge af krigen.

– og enkelte sager fra sognet

Sognerådet holdt ordinært møde 14. november 1918 – altså tre dage efter våbenhvilen, den 11. i 11. kl. 11. Begivenheden er ikke nævnt i mødereferatet, men det er sandsynligt, at lettelse over, at den meningsløse krig nu endelig var slut, har præget stemningen. Mødet var begyndt med de sædvanlige mange punkter med bekendtgørelser, cirkulærer, reguleringer, forbud og påbud, men ud over disse, som man var vant til bare at tage til efterretning, havde dagsordenen mange andre punkter.

For eksempel tog man beslutning om at udbygge to af sognets skoler, Okslund og Vittrup. Det havde været på tale i nogen tid, at de fra kun at have været forskoler skulle udbygges til at være skole for alle syv årgange, og nu blev det bestemt, at skolerne skulle stå færdige i sommeren 1919. Måske har den nye situation givet sognerådet mod på at gøre den ret store investering.

Samme dag var punkt 36 på dagsordenen: *Universitet i Jylland. Fra Borgmester Dresel i Århus har man modtaget en Forespørgsel om, hvorvidt Sognerådet kan give Tilslutning til Oprettelse af et Universitet i Jylland.* Forespørgslen blev anbefalet.

Det var sikkert ikke bare Lindknud Sog-

neråd, der fik forespørgslen. Måske havde Århus-borgmesteren anet, at krigsafslutningen var nært forestående, og tænkt på fremtiden, da han sendte forespørgslen af sted.

Endnu en sag havde under krigen og gennem lang tid været et spørgsmål, som havde kostet mange beregninger, møder og tanker for sognerådet. Planen var at forbinde de to tværgående jernbaner Fredericia-Lunderskov-Esbjerg og Vejle-Bindeballe-Grindsted med en jernbane, som skulle gå mellem Holsted og Bindeballe. Banen ville komme til at gå gennem Lindknud Sogn med station både i Lindknud og Hovborg. Staten ville betale halvdelen af banens etablering, og man var langt fremme med realisering af projektet. I sognerådet var der taget beslutning om at investere et stort beløb i banen, men som tiden gik, og biltrafikken tog over, blev planen droppet. I 1923 trak staten sig – man troede ikke længere, at driften af den påtænkte bane ville blive rentabel.

Den Spanske Syge

Som en ekstra plage hærgede Den Spanske Syge (influenza-epidemi) i det sidste krigsår og ind i årene 1919-1920. I sognerådsprotokollen omtales epidemien på mødet 14. november 1918 under punkt 53: *Skolekommissionen har foranlediget Skolerne lukkede pga. Den Spanske Syge. Der ønskes en Udtalelse eller Beslutning om, hvornår Skolerne antages at kunde tage sin Begyndelse igen og hvilke Forholdsregler, der bør tages. Man forstår at lade Klelund Skole begynde på Mandag på Betingelse af, at Hjemmet har været fri for Syge i 14 Dage.*

Der er ellers ikke direkte oplysninger i protokollen om, hvor galt det gik i sognet,

men nogle af ansøgningerne om hjælp, som sognerådet modtog, skyldtes sandsynligvis sygdom og dødsfald i familien. Enkelte familier, hvor sygdommen hærgede, skulle som soldaterfamilierne have hjælp til at få forårskornet sået.

Kigger man i kirkebogen for sognet, var der ca. 100 dødsfald af en befolkning på ca. 1.500 i årene 1918–1920. Den Spanske Syge var især slem for yngre folk, og halvdelen af de 100 døde var folk under 40 år. Der er ikke føjet dødsårsag til i kirkebogen, men sandsynligheden for, Den Spanske Syge var årsag for de fleste, er stor.

Statistikken røber i øvrigt, at der i Danmark døde mellem 14-15.000 og på verdensplan omkring 50 millioner mennesker af den meget smitsomme sygdom.

Sognerådsprotokoller fortæller historie

Statsadministrationens foranstaltninger under krigen afspejles i vid udstrækning i Lindknud Sogneråds forhandlingsprotokol, hvor også sognerådets lokale forvaltningsarbejde kan følges – sikkert som det også gør og kan i enhver anden kommunes sognerådsprotokol.

Transskribering af protokollen har givet indsigt i, hvordan sognerådet ret uanfægtet af krigen klarede mange opgaver og udfordringer.

I Jeppe Aakjærs sang fra 1917: *Som dybest brønd giver altid klarest vand*, forekommer verselinierne: *Du pusling-land som hygger dig i smug, mens hele verden brænder om din vugge*. Disse linier siger noget om situationen i Danmark og også i Lindknud: Verden omkring Danmark brændte, men man var jo ikke med i krigen ...

Selvom påvirkningerne fra krigen kunne være slemme nok, så mistede man ikke unge mænd fra Lindknud i krigen, som man gjorde i Sønderjylland. Man var ikke i økonomisk nød – der var endda pengerigelighed, for der var jo ikke mange varer at købe.

Litteratur

Danmarks Historie, bind 13. Politikens Forlag 1965.
Historisk Arkiv for Brørup og Omegn/Lindknud Lokalhistorisk Forening – Årsskrift 2013, 2014, 2015 og 2016.
Lauridsen, M.: Fru Magdalene Lauridsen's Dyrtdsbog 1917-1918. Slagelse 1917.

Online

Museum Sønderjyllands hjemmeside www.denstore-krig1914-1918.dk.

Arkivmateriale

Lindknud Sogns Sognerådsprotokoller 1909-1932.

Andreas Bruun, f. 1936. Knudsmindevej 20, 6650 Brørup. Har haft landbrug i Vittrup i 25 år og var derefter graver i Askov i 15 år. Har siddet i en del bestyrelser i landbrugets tjeneste og i kulturelle foreninger, blandt andet for Museet på Sønderskov. Er formand for Lindknud lokalhistorisk Forening, medudgiver af flere lokalhistoriske bøger og har leveret historier til forskellige historiske skrifter.